

ADABIYOT O'QITISHDA INTERFAOL USULLAR

G'obborova Mashhura Tangriqulovna

*Buxoro viloyati Qorako'l tumani 32-maktabning**Ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi*

Annotatsiya. *Mazkur maqolada adabiyot darslarini tashkil etishda interfaol metodlarning ahamiyati haqida qisqacha fikr- mulohazalar keltirildi.*

Kalit so'zlar: *“Aqliy hujum”, “Bumerang”, “Galereya”, “Zig-zag”, “Zinama-zina”, “Muzyorar”, “Rotastiya”, “Yumaloqlangan qor”, “Baliq skeleti”, “BBB”, “Konsteptual jadval”, “Venn diagrammasi”, “T-jadval”, “Insert”, “Klaster”, “Nima uchun?”, “Qanday?”.*

Bugungi kunda fan, madaniyat, axborot texnologiyalari jadallik bilan rivojlanib borayotgan mamlakatimizda ta'limni rivojlantirish eng asosiy masalaga aylanib bormoqda.

Bugun adabiyot kirib bormagan biror soha yo'q, har bir fan, albatta, adabiyot bilan uzviy bog'liq. Ushbu fanga o'quvchini qiziqtirish, rejada berilgan mavzularni to'liq o'zlashtirilishini ta'minlash pedagogning vazifasi sanaladi. Pedagog kutilayotgan natijaga erishish uchun avvalo darsni rejalashtirishi yoki loyihalashtirishi lozim bo'ladi. Darsni loyihalashtirishda quyidagi tavsiyalarni berib o'tamiz.

Bugungu kunda interfaol metodlarni 3-guruhga ajratishadi.

Interfaol metodlar: “Keys-stadi” (yoki “O'quv keyslari”), “Blist-so'rov”, “Modellashtirish”, “Ijodiy ish”, “Muammoli ta'lim” va b.

Interfaol ta'lim strategiyalari. “Aqliy hujum”, “Bumerang”, “Galereya”, “Zig-zag”, “Zinama-zina”, “Muzyorar”, “Rotastiya”, “Yumaloqlangan qor” va bosh. Interfaol ta'lim metodlari tarkibidan interfaol ta'lim strategiyalarini ajratishda guruh ishini tashkil qilishga yondashuv ma'lum ma'noda strategik yondashuvga qiyoslanishiga asoslaniladi. Aslida bu strategiyalar ham ko'proq jihatdan interfaol ta'lim metodlariga tegishli bo'lib, ularning orasida boshqa farqlar yo'q.

Interfaol grafik organayzerlar: “Baliq skeleti”, “BBB”, “Konsteptual jadval”, “Venn diagrammasi”, “T-jadval”, “Insert”, “Klaster”, “Nima uchun?”, “Qanday?” va b. Interfaol grafik organayzerlarni ajratishda bunday mashg'ulotlarda asosiy fikrlar turli grafik shakllarda yozma ko'rinishda ifodalanishiga asoslaniladi. Aslida bu grafik organayzerlar bilan ishlash ham ko'proq jihatdan interfaol ta'lim metodlariga tegishli bo'lib, ularning orasida boshqa farqlar yo'q.

SAN” texnologiyasi(uchlik - samarali, axloqiy, nazokath) - o'quvchilarda yakka, jamoaviy ishlash, ijodiy va tashkilotchilik faoliyati ko'nikmalarini, ishga mas'uliyat bilan yondashuvni, bezash ishlari ko'nikmalarini rivojlantiradi.

Mashg'ulotda o'quvchilar uch kishidan iborat kichik guruhlarga ajratiladi va quyidagi rollarga ajratiladi: rassom, adabiy va badiiy muharrir, dizayner(bezakchi). Guruh vakili o'qituvchi stolidan topshiriqlar yozilgan tarqatmalardan birini tanlaydi. Topshiriqlar turli bo'ladi: masalan, devoriy gazeta, bayram yoki tadbirga chorlovchi afishaning eskizini chizish va tayyorlash. Guruhlarning taqdimot qilishlari uchun tayyorgarlik ishlariga 30 daqiqa beriladi. Barcha guruhlarning taqdimoti tugagach, umumiy muhokama boshlanadi. muhokama

boshlanadi. Muhokama jarayonida tayyorlangan ishlarga tegishli talablar aniqlanadi va bildirilgan fikrlar qayd etib boriladi.

Adabiyot fanini estetik fanlar bilan uzviy bog'lagan holda tashkil etish o'quvchining tasavvur dunyosini kengayishida, asardagi detallargacha yorqin qiyofa aks ettira oladigan ko'nikmani shakllantirishida, milliy tarbiyaning singdirilishida muhim ahamiyat kasb etadi. Bunda *“SAN” texnologiyasi* orqali jarayon vujudga keladi.

Debat” uslubi:

Debatlar - bu qarama-qarshi nuqtai-nazarlarning o'zaro bahsi bo'lib, u o'quvchilarni tanqidiy fikrlashga, turli masalalarni o'rganish va o'zlari haq ekanligiga boshqalarni ishontirishga o'rgatadi. Debatlar bu jamoaning hamkorlikdagi faoliyati bo'lib, bunda jamoaning har bir a'zosi o'zining burch va majburiyatlariga ega bo'ladi, kim g'alabaga erishganini esa debat yakunida jamoalarning argumentlari, faktlari, favqulodda savollar va ularga berilgan javoblar asosida hakamlar jamoasi yoki o'qituvchi belgilab beradi. O'quvchilar bilan debat o'tkazganda 3 ta tamoyilga amal qilish kerak.

1. Debatlar ko'p narsaga o'rgatadi (chunki debat o'tkazishdan maqsad faqat g'alaba qozonish emas, balki asosiy maqsad debatlar yordamida yangi bilimlarni egallashdir).

2. Jarayonga faol ishtirok va vijdonlilik majburiyati.

3. O'zaro hurmatni saqlash.

Debatda ikkita jamoa ishtirok etadi. 1-jamoa: Tasdiqlovchi tomon sifatida. 2-jamoa: Qarama-qarshi yoki inkor etuvchi tomon sifatida. O'tkaziladigan debatning mavzusi aniq, tasdiqlovchi tugallagan fikr shaklida bo'lishi kerak. Tasdiqlovchi tomon hakamlarni o'z nuqtai-nazarlarning to'g'riligiga ishontirishga harakat qiladi. Inkor etuvchi tomon tasdiqlovchi tomon nuqtai nazarining noto'g'ri ekanligiga hakamlarni ishontirishga harakat qilishi kerak. Shuningdek, debat ishtirokchilari o'z nuqtai nazarlarini mustahkamlovchi dalillarni taqdim qilishlari lozim.

“Yelpig'ich” texnologiyasi muammoli mavzularni o'rganishga, mavzuning turli tarmoqlari bo'yicha axborot berilishiga qaratilgan. Ayni paytda, ularning har bir alohida nuqtalardan muhokama etiladi. Masalan, ijobiy va salbiy tomonlari, afzalliklari va kamchiliklari, foyda va zararlari belgilanadi. Bu interfaol texnologiya tanqidiy, tahliliy va aniq mantiqiy fikrlashlarini muvaffaqiyatli rivojlantirishga hamda o'z g'oyalari, fikrlarini yozma va og'zaki shaklda ixcham bayon etish, shuningdek himoya qilishga imkon yaratadi.

“Yelpig'ich” texnologiyasi mavzuni o'rganishning turli bosqichlarida:

- boshida - o'z bilimlarini erkin faollashtirish;
- mavzuni o'rganish jarayonida - uning asoslarini chuqur anglab yetish;
- yakunlash bosqichida - olingan bilimlarni tartibga solishda qo'llaniladi.

Texnologiyada uchraydigan asosiy tushunchalar:

Aspekt (nuqtai nazar) bilan predmet, hodisa, tushuncha tekshiriladi.

Afzallik - biror narsa bilan qiyoslashda ustunlik; imtiyoz.

Fazilat- ijobiy sifat.

Nuqson- nomukammallik, qoidalarga, mezonlarga nomuvofiqlik

Xulosa qilib aytganda didaktik tahlil o'quvchilarni nafaqat ijodkorligini, tasavvur dunyosini boyitadi, balki birdamlik, Vatanga muhabbat tuyg'usini shakllantiradi.

Hamkorlik ta'lim texnologiya va uslublarining ahamiyati ham shundaki, badiiy asar tahlili orqali jamoalar fikri to'liq o'rganiladi, har bir a'zoning dunyoqarashi muhim hisoblanadi. Fikrini erkin isbotlashga, dalil keltirishga harakat qiladi. Fikrlar solishtiriladi. Mantiqqa tayanadi. Tasavvur dunyosi kengayadi. Ikkilanishdan voz kechadi. Qat'iylik bilan o'z g'oyasini himoya qiladi. Noodatiy fikrlar tizimi umumlashtiriladi. Yangi g'oyalar o'rganiladi. Zero, inson tafakkuri qanchalik mustaqil bo'lsa, u shunchalik tashshabuskor bo'ladi. Uning fikrlashi qancha erkin bo'lsa, u shuncha izlanuvchan, ijodkor bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1.B.Toxliyev, B.Karimov va boshq.10-sinf adabiyot darsligi 2017-yil

2.11-sinf. Adabiyot. II qism Boqijon To'xliyev, Bahodir Karimov, Komila Usmonova Toshkent - 2018

3.8-sinf adabiyot darsligi Sul-tonmurod Olim, Sunnat Ahmedov, Rahmon Qo'chqorov Toshkent - 2019

4.7-sinf. Adabiyot darsligi Qozoqboy Yo'ldoshev, Begali Qosimov, Valijon Qodirov, Jalolbek Yo'ldoshbekov. «Sharq» nashriyot-matbaa aksiyadorlik kompaniyasi bosh tahririyati Toshkent - 2017

5.R. Ishmu-hamedov, M. Yuldashev. Ta'lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. Toshkent, 2016